

Сацький П. В.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри політичної історії
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ ПІСЛЯ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті автором досліджується українське питання в системі міжнародних відносин у 1920-ті рр. в контексті зростання ролі й значення національних інтересів держав Європи. Соціальні наслідки Першої світової війни обумовлювали зміну парадигми системи міжнародних відносин від рівноваги сил імперій до балансу інтересів націй. Тому зростає значення національного питання в міжнародних відносинах. На цьому фоні країнами Центральної Європи проводиться політика концентрації національного капіталу, а це негативно відображалось на праві українського народу на самовизначення.

Ключові слова: українське питання, націоналізація зовнішньої політики, Центральна Європа, національний інтерес.

Перша світова війна стимулює формування національних держав у Європі, які змінюють на історичній арені імперії. Цей процес був яскравою характеристикою становлення нової системи світопорядку. На відміну від періоду до Першої світової війни, коли світовий порядок визначало прагнення наддержав (імперій) до загальної рівноваги (політика Меттерніха), новий порядок починали визначати нації. Цю тенденцію було помічено дипломатами повоєнного часу [1, с. 46].

Оскільки війна торкнулась кожної родини в воюючих державах, уряди цих країн повинні були у своїй зовнішній та внутрішній політиці керуватися інтересом нації, тобто, більшості населення, ідентичної за мовними й ментальними ознаками, яке становило титульну націю країни. Відбувається стрімка націоналізація політики в цілому й європейських держав зокрема. Це завдає потужного удару по монархіях як формі правління, оскільки республіканська форма правління більш чітко дає змогу підкреслити національний характер держави. Європейські революції повоєнного періоду набувають чіткого національного характеру, навіть коли відбуваються на соціальній основі. Так інтерес імперії у світовій

політиці змінюється прагненням нації реалізувати й ствердити себе. Це закладає передумови фашизації й нацифікації внутрішньої політики окремих європейських держав.

Після завершення війни національний характер європейської міжнародної політики стає ще більш яскраво підкресленим. У 1919 р. відбуваються вибори в ряді держав Антанти, у ході яких політсили спекулюють на питанні відповідальності Німеччини та її союзників за війну [1, с. 35, 67–68]. Популярним стає популістський принцип, який зводився до того, що німці мають відповісти за все [1, с. 38]. То ж, аби задовольнити суспільні запити, уряди держав-переможниць ставлять питання про максимальні стягнення із Німеччини та її союзників, особливо активно в цьому напрямку виступали Франція і Бельгія, які зазнали окупації, найбільших втрат і руйнувань. Національні запити та прагнення урядів країн-переможниць їх задовольняти часто виходили за межі логіки й принципу розумності, зокрема, це були непосильні вимоги щодо репарацій із Німеччини [2], накладення на неї зобов'язань сплатити британським військовослужбовцям пенсії й відпускні та ін. Така націоналізація зовнішньої політики країн-переможниць мала наслідком націоналізацію політики самої Німеччинив прагненні чинити опір зазіханням. Тому відкривається перспектива концентрації соціального капіталу держав Європи навколо національного інтересу кожної із них.

Проблема націоналізації політики держав Європи після Першої світової війни розглядалась дослідниками переважно у контексті фашизації ряду держав, посилення в них тоталітарних тенденцій заради концентрації національного капіталу [3]. Російська сучасна історіографія також приділяє значну увагу особливостям зовнішньої політики Польщі, як концентрованому прояву національного інтересу [4]. Проте, передумови націоналізації зовнішньої та внутрішньої політики й місце у цьому процесі питання самовизначення українського народу залишається практично не дослідженим. Українська історіографія часто розглядає проблематику національних інтересів нових держав Європи після Першої світової війни в контексті українського питання [5; 6].

Метою статті є дослідження характеру і проявів національного інтересу держав Європи після Першої світової війни та їх вплив на українське питання у європейській системі міжнародних відносин.

Характерні прояви націоналізації політики європейських держав після завершення Першої світової війни виявляються у відносинах переможців та переможених у підготовці та ході мирної конференції. Оскільки країни-переможниці прийняли рішення не допускати на Версальській конференції

німецьку делегацію до вироблення мирного договору, а поставити її перед необхідністю укласти договір, вироблений переможцями, то соціальну базу молодой республіканської влади в Німеччині було підірвано. Багатомільйонні маси німецьких фронтовиків вважали свою владу такою, яка не захищає національний інтерес, чужинською.

Високий ступінь націоналізації зовнішньої політики держав Європи обумовив створення міжнародної організації Ліги Націй, наддержавної інституції. Ліга Націй мала на меті узгодження політики держав заради уникнення військових конфліктів у майбутньому. Проте, Ліга Націй розглядала питання захисту інтересів нації лише за поданням держави-члена Ліги. Тому в інституціях Ліги Націй бездержавна нація мала змогу захистити свої права виключно завдяки поданню держави-члена Ліги [7, с. 10]. Міжнародна організація мала покликанням бути арбітром у міждержавних конфліктах і зводити до мінімуму міждержавні суперечності навколо питання порушення прав національних меншин. Таким чином, бездержавні нації було позбавлено права ініціативи на міжнародній арені з метою захисту власних інтересів, але питання прав бездержавних націй стає об'єктом спекуляцій і тиску на інші держави та Версальську систему в цілому зі сторони окремих країн. Так, проблему порушення прав українського населення у Польщі й Румунії активно експлуатував СРСР.

Наднаціональна міжнародна організація, яка була покликана сприяти мирному розв'язанню конфліктів між державами Лігу Націй державами на Європейському континенті, які до неї не входили розглядалася як коаліція, спрямована проти неї, зокрема Радянським Союзом [8, с. 59]. Зокрема, Німеччина мотивувала свій вихід із Ліги Націй саме її антинімецькою спрямованістю і пропагандивні мотивації для такої позиції йому дає й консолідований тиск на Німеччину 1931 р. проти укладення митної унії із Австрією [9, с. 5–6] та невиконання державами-переможницями їхніх зобов'язань щодо роззброєння за умовами Версальського договору [10, с. 170]. Тому німецька зовнішня політика радикально націоналізується у боротьбі за право німців на захист їхніх національних інтересів.

Націоналізація зовнішньої політики держав Європи відбувається також під впливом процесу виникнення нових національних держав після розпаду європейських імперій. У Центральній Європі виникають нові держави, які становили значний інтерес для країн-переможниць, оскільки ці країни перебували від самого початку свого існування у процесі становлення національних економік, збройних сил тощо. Тому уряди нових країн у своїй зовнішній політиці стояли на радикальних позиціях, прагнучи отримати собі вигідні стратегічні кордони та бути максимально

самостійними у забезпеченні власних економік необхідними ресурсами. Ідеологія Версальської системи передбачала в її програмних документах, що держава повинна представляти на міжнародній арені інтерес нації, тобто, національні інтереси. Відповідно, суверенітет держави над іншими націями обумовлювався не стільки правом, скільки необхідністю, оскільки було задекларовано право народів на самовизначення і даний пункт був одним із чотирнадцяти пунктів Президента США В. Вільсона, на основі яких Німеччина погодилась на припинення Першої світової війни [1, с. 31]. Так, колоніальні імперії існували оскільки народи колоній не були готовими до створення національних держав. Країни Центральної Європи включали до свого складу етнічно не споріднені із ними території, оскільки була стратегічна потреба для забезпечення їх життєздатності тощо. Заради відповідності цих фактів ідеології Версальської системи було укладено договори про захист національних меншин між державами Антанти і країнами Центральної Європи. Тобто, інтереси держав визначалися як тотожні інтересам нації.

У Центральній Європі протягом 1919–1923 рр. відбувається серія воєн та конфліктів, які були обумовлені територіальними зазіханнями нових держав. Д. Ллойд-Джордж назвав цей регіон у 1919 р. «мангровими болотами» [11, с. 267]. Також, нові держави намагалися використовувати на свою користь прагнення держав-переможниць змусити Німеччину «заплатити за все» й регулярно висували до інституцій Версальської конференції територіальні зазіхання, які мало бути задоволено за рахунок переможених держав. Здебільшого, ці зазіхання задовольнялися [1, с. 112], що часто було економічно не обумовленим й призводило до занепаду господарства ряду регіонів [12, с. 456, 461]. Тому процес формування нових держав у Центральній Європі після Першої світової війни закладає передумови майбутнього переоблаштування регіону та міжнаціональних конфліктів.

Міжнаціональні конфлікти закладалися частими намаганнями нових держав Центральної Європи усунути економічний вплив іноземних елементів, проводячи аграрні реформи шляхом конфіскації земель поміщиків (німецьких у Польщі, угорських в Румунії, Чехословаччині тощо) та їх розподілу між селянами. Справедливий національний характер аграрна реформа не мала у повній мірі навіть в Чехословаччині [13, с. 81], а в Румунії її було здійснено з метою румунської колонізації українських та молдавських земель Бессарабії й Північної Буковини. Не менш тяжкі наслідки для міжнаціональних відносин мала й політика ліквідації німецької та угорської власності в нових державах, яка полягала

у примусовій націоналізації підприємств. Політика ліквідації іноземної власності набуває значного поширення в державах Центральної Європи, до складу яких входили й українські землі. Активна ліквідація торкнулась таких українських земель як Підкарпатська Русь, Буковина й Бессарабія. У ході цієї політики відбувається стимулювання колонізації українських територій, які перебували у складі Румунії, румунським населенням, котре наділялося землями на територіях Буковини і Бессарабії за рахунок ліквідованої поміщицької власності. Лише в Підкарпатській Русі земельна реформа зміцнила економічне становище українського селянства, яке отримало земельні наділи за рахунок ліквідованої власності угорських поміщиків. Така політика чеської влади обумовлювалась настроями населення Підкарпатської Русі, які часто сприймалися як більшовицькі. Тому завдяки земельній реформі влада Чехословаччини забезпечила лояльність українського населення краю. Лояльність українського населення Підкарпатської Русі до чеської влади мала вагоме значення для зміцнення анти угорського блоку Мала Антанта, оскільки Підкарпатська Русь забезпечувала для Чехословаччини спільний кордон з її союзником по блоку Румунією.

Усі ці фактори мали наслідком, що в зовнішній та внутрішній політиці держав Європи домінуючого значення набуває національний інтерес. Питання національної політики держав Європи було відображено у ключовому документі, який повинен був спрямувати її у мирне русло арбітражного змагання, а саме у пакті «Про заборону війни як засобу національної політики», укладеному 1928 р. Щоправда, окремі політики відзначали неефективність цього пакту, оскільки він, на їх думку, мав бути підкріплений угодою про арбітражну процедуру [14, с. 197–199]. Проте, звертає ключову увагу саме «національна» політика, яку мав демілітаризувати пакт. Укладення цього пакту було обумовлено накопиченням критичної маси недовіри між державами Європи, яке відбувалося в ході природних намагань убезпечити себе від можливої війни. Так, Франція будувала на кордоні із Німеччиною оборонну лінію Мажино, що зробило її практично недосяжною для вторгнення німецьких військ, наполягла на внесенні до Версальського договору статті про Рейнську демілітаризовану зону, наявність якої обмежувала військовий суверенітет Німеччини, й окупацію своїми військами правого берега Рейну, яка тривала до 1930 р. 1920 р. Франція й Великобританія уклали анти німецький союз, спрямований на стримування можливої агресії. А 1925 р. було укладено Локарнський договір, який чітко визначав потенційного агресора, проти якого мало бути спрямовано його дію, і це була Німеччина. Тому Німеччина регулярно відчувала, що проти неї спрямовується політика європейських держав. У більшості

міжнародних актів західноєвропейських держав Німеччина була об'єктом від якого захищалися і проти якого сусідні держави спрямовували свій військовий потенціал. При цьому, держави-переможниці не передбачали евентуальну можливість агресії проти Німеччини з їх сторони й механізмів гарантії від неї. Лише у відносинах із СРСР у питаннях безпеки Німеччина до 1929 р. виступала рівноправним партнером, зокрема, у Рапалльському договорі й договорі «Про ненапад і нейтралітет» 1926 р. всі відносини було базовано на паритетних засадах, коли сторони евентуальну можливість нападу з обох боків розглядали в рівній мірі та брали на себе рівнозначні зобов'язання [15, с. 251]. Глобальний договір аналогічного духу було ініційовано Францією й США, в якому всі учасники мали взяти на себе зобов'язання не застосовувати війну як інструмент національної політики. Цим договором мав стати «пакт Бріана-Келлога».

У процесі націоналізації міжнародних відносин у Європі окреме місце після Першої світової війни посідає СРСР. Ця держава була багатонаціональною й у своїй пропаганді на міжнародній арені позиціонувала себе як країна, що забезпечила реальну рівноправність національностей на її територіях. Радянський Союз, як і країни Заходу, намагався забезпечити собі «санітарний кордон» із країн-лімітрофів, які сусідили із ним, а саме Польщі, Фінляндії й Прибалтійських держав. Тому він просував політику укладення договорів про ненапад і почав цей процес із Генуезької конференції 1922 р., на якій почав наполягати на необхідності врегулювання питання безпеки перш як розглядати питання відновлення нормальних політичних та економічних відносин з країнами Європи [16, с. 283]. Протягом 1920-х рр. СРСР проводить роботу по укладенню таких договорів із сусідніми державами, проте, він намагається добитися укладення договору «Про ненапад» окремо із кожною сусідньою державою, але Польща прагне укладення такого договору на багатосторонній основі [17, с. 281–282]. У цьому її підтримувала Франція. У той же час, 1926 р. за участі Франції було укладено польсько-румунський політичний договір і військову конвенцію, які було спрямовано проти СРСР, Німеччини, Угорщини і Болгарії [18, с. 137–138]. Польща проводить роботу по формуванню оборонного блоку із країнами-лімітрофами. На заваді формуванні блоку навколо Польщі були територіальні суперечності в регіоні, серед яких вагоме місце займало українське питання, яке регулярно перепліталось із іншими національними суперечностями, оскільки часто воно було предметом торгів між державами Центральної Європи. Так, приміром, Чехословаччина погодилась у договорі із Польщею 1921 р. зафіксувати відмову від претензій на Східну Галичину у відповідь на відмову Польщі від претензій на Тешинську Сілезію. Польща визнала

УСРР суб'єктом міжнародного права за Ризьким договором 1921 р. у відповідь на відмову РСФРР і УСРР від претензій на території східніше встановленого Ризьким договором 1921 р. західного кордону УСРР, а також на визнання територіального спору між Польщею й Литвою за Віленську область предметом двостороннього спору між цими державами [19, с. 524]. Тут варто звернути увагу на формулювання у тексті договору статті із поняттям «двостороннього», оскільки воно виключало можливість втручання у цей конфлікт інших держав і його часто використовував СРСР як засіб тиску на Польщу. Питання Віленської області регламентувалося також двостороннім договором між Литвою й УСРР, у статті першій було відзначено, що сторони визнають територіальні межі одна одної як їх встановлено із Росією й сусідніми державами [20, с. 1]. Тому національні питання були ключовими у системі міжнародних відносин в Центральній Європі. Українське питання регламентувалося усіма ключовими міжнародними актами, які стосувалися цього регіону.

Проте, українське питання після врегулювання питання кордонів держав у Центральній Європі втрачає свою актуальність. Тут вагому роль відіграло створення УСРР і його активна позиція на міжнародній арені. Головною метою цього кроку було прагнення радянського керівництва протиставити український державницький проект польським намаганням створити українську державу як буферну із Радянською Росією [21, с. 39]. Радянський проект української державності був достатньо вагомою протидією британській позиції щодо реалізації права на самовизначення українців Східної Галичини, яку вона намагалась підтримувати до 1923 р. Тому можна вважати, що Радянській Росії вдається взяти ініціативу в українському питанні, створивши підконтрольну українську державу. Так, у липні 1920 р. з боку РСФРР Польщі було запропоновано лінію кордону, яка перебувала значно далі ніж лінія, запропонована міністром закордонних справ Великобританії лордом Керзоном [22, с. 160]. Отже, проблема державності ЗУНР ставала виключно польською. Також, доволі вдало для СРСР складалась ситуація із конфліктом між урядами УНР, який тримався пропольської орієнтації, й ЗУНР, який проводив роботу, спрямовану на реалізацію права населення Східної Галичини на самовизначення. При цьому, у Ризькому договорі 1921 р. було передбачено, що Польща не має допускати діяльності на своїй території організації, яка претендує на статус уряду всієї радянської території чи її частини [19, с. 525]. Тобто, умовами Ризького договору усувалась можливість існування іншої української держави, окрім УСРР, оскільки це давало всі підстави для порушення питання про єдність українського народу в одній державі. Добившись відповідних умов, СРСР

регулярно ставив питання про своє право брати участь у визначенні долі українців, які проживають за межами УСРР [23, с. 92–93]. Тому Радянський Союз мав доволі складну гамму зовнішніх інтересів. Так, він активно експлуатував соціальну тематику, пропагуючи міжнародну солідарність пролетаріату в боротьбі за його становище в рамках Комуністичного Інтернаціоналу. Посол Польщі в СРСР С. Патек висловлювався, що СРСР крім традиційних прийомів у міжнародній політиці застосовують більшовицьку пропаганду, з метою провокування путчів й переворотів [24, с. 134]. То ж, Радянський Союз демонстрував як свої прагнення у міжнародній політиці соціальний інтерес. Так, найбільш відомою міжнародною акцією СРСР була підтримка шахтарського страйку в Ірландії у 1924 р., що призвело до розриву дипломатичних відносин між СРСР і Великобританією. Соціальний інтерес СРСР був ключовим засобом тиску на світову систему міжнародних відносин та уряди окремих країн.

СРСР своєю ідеологією руйнував ідеологічні засади Версальської системи, висуваючи ідеологію комуністичного інтернаціоналу на класовій основі. Фактично, інтереси класу мали підміняти інтереси нації й запропонувати анархістську ідею суспільної організації, систему комун (рад), яка існувала в СРСР, проте була скріплена партійною системою. Тобто, Радянський Союз був державою партії й ця партія уособлювала інтереси держави, декларуючи захист соціальних інтересів. Відповідно, СРСР представляв на міжнародній арені не стільки національні, скільки соціальні інтереси, позиціонуючи себе як державу, в якій національні питання не стоять як гострі. При цьому, ним декларувалось бачення можливості входу до СРСР інших державних націй. Тому для СРСР важливо було відмітити, що Пакт «Про заборону війни як засобу національної політики» не виключає повністю можливість війни, а лише війни як засобу національної політики, натомість, війну на соціальній основі він не виключає. Отже, лишається можливість для військової інтервенції проти Радянського Союзу [25, с. 464-465]. Аналогічну можливість СРСР розглядав як засіб впливу на інші держави, мотивуючи свої інтереси в інших державах класовою солідарністю. Така політика СРСР щодо сусідніх держав стимулювала їх до посилення національної складової державного будівництва заради консолідації націй та усунення можливостей їх розколу на класовій основі. Тому ми можемо спостерігати активну боротьбу із діяльністю Комінтерну, який активно експлуатував українське питання.

Прояви прагнень українського суспільно-політичного руху в Польщі й Румунії забезпечувати права українського народу на національну самореалізацію сприймалися урядами цих держав у контексті націоналізації їхньої політики як передумови руйнації їх державності. Власне, в цих

державою українці складали ту частину суспільства, яка розглядалась радянським керівництвом як сприятлива для його політичного впливу соціальна база, пролетаріат. Проте, у Східній Галичині більш успішною в роботі серед українського населення із протестними настроями була ОУН.

Отже, націоналізація міжнародних відносин у Європі, обумовлена соціальними наслідками Першої світової війни, перетворює національні інтереси у наріжний камінь політичного порядку на континенті. Під тиском націоналізації міжнародної політики, яка у жорсткій формі виявляється у ході Версальської мирної конференції, відбувається націоналізація внутрішньої політики держав Європи. Особливо це стосувалося країн Центральної Європи, які намагалися вибороти для себе місце у новому світовому порядку. Таким чином, внутрішня політика цих держав перетворювалась на інструмент в міжнародній політиці. Тому українське питання, яке постало в процесі націоналізації міжнародної політики, великі держави розглядали в якості інструменту політичного тиску на опонентів, особливо СРСР, завуальовуючи свої національні інтереси соціальними. Проте, українське питання зберігало гостроту у внутрішній політиці держав, до складу яких входили українські етнічні території, відповідно, його гостроту в міжнародній політиці ніякими гарантійними заходами протягом 1920 — початку 1930-х рр. не вдавалося дезавувувати.

У контексті тематики статті окремо слід звернути увагу на позицію Комінтерну в українському питанні, безумовно, продиктована запитом керівництва СРСР як складової його зовнішньої політики. Комінтерн постійно намагався поєднувати національні й класові питання щодо українського народу в складі Польщі й Румунії. Інтереси народів СРСР радянське керівництво також представляло як інтереси класові, тобто, соціальні. Тому в подальшому дана проблематика потребує більш глибокого дослідження.

Література:

1. Никольсон Г. Как делался мир в 1919 г. / Никольсон Г. — М.: Госполитиздат, 1945. — 150 с.
2. Кейнс Дж. Экономические последствия Версальского договора / Кейнс Дж. — М.-Л.: Государственное издательство, 1924. — 135 с.
3. Снайдер Т. Кризисі землі: Європа поміж Гітлером та Сталінім: монографія / Тимоті Снайдер. — К.: Грані-Т, 2011. — 448 с.
4. Бабенко О. В. Польско-советские отношения в 1924–1928 гг. От противостояния к сотрудничеству / Бабенко О. В. — М.: МГУ им. М. Ломоносова, РАН. ИНИОН, 2007. — 224 с.
5. Мандрик М. В. Північна Буковина, Бессарабія та Закарпаття у контексті українського геополітичного чинника (кінець 1920-х — середина

1940-х рр.): автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01 / М. В. Мандрик; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2011. — 39 с.

6. Алексієвєць А. М. Польща: Міжнародні відносини у добу відродження 1918–1923 / Л. М. Алексієвєць, О. Й. Парнета. — Тернопіль: Астон, 2012. — 192 с.

7. Версальский мирный договор / Полный перевод с французского подлинника под. ред. проф. Ю. В. Ключникова и Андрея Сабанина со вступительной статьей проф. Ю. В. Ключникова и предметным указателем. — М.: Издание Литиздата НКВД, 1925. — 198 с.

8. Письмо министра иностранных дел Германии Штресемана горманскому послу в Москве Брокдорфу-Ранцау. Берлин, 19 марта 1925 г. // Локарнская конференция 1925 г. Документы. — М.: Государственное издательство политической литературы, 1959. — С. 53–65.

9. Варга Е. Австро-германский таможенный союз / Варга Е. // Мировое хозяйство и мировая политика. — 1931. — № 4. — С. 3–11.

10. Телеграмма Германского м. и. д. фон Нейрата об уходе Германии с Конференции по разоружению, направленная Гендерсону. Берлин, 14 октября 1933 г. // Сборник документов по международной политике и международному праву. Пакт четырех. Разоружение. Манчжурский конфликт. Выход Германии и Японии из Лиги Наций. 1 января 1933 года — 1 января 1934 года. Выпуск VI / Под ред. Антонова К. В. — М.: Издание НКВД, 1934.

11. Ллойд-Джордж Д. Правда о мирных договорах / Ллойд-Джордж Д. — У 2 тт. — Т. 1. — М.: Издательство политической литературы, 1957. — 655 с.

12. Хаусхофер К. Границы в их географическом и политическом значении // Классика геополитики, XX век: Сб. / Сост. К. Королев. — М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. — С. 227–598.

13. Вальковская О. Прикарпатская Русь / Вальковская О. // Мировое хозяйство и мировая политика. — 1929. — № 1. — С. 80–87.

14. Исии Кикудзиро Дипломатические комментарии / Кикудзиро Исии. — М.: ОГИЗ. Госполитиздат, 1942. — 236 с.

15. Договор о ненападении и нейтралитете между СССР и Германией. 24 апреля 1926 г. // Документы внешней политики СССР. — У. 24 тт. — Т. 9.: 1 января–31 декабря 1926 г. — М.: Издательство политической литературы, 1964. — С. 250–252.

16. Пятое заседание I-ой подкомиссии 1-ой Комиссии. 17 мая 1922 г. // Материалы Генуэзской конференции (подготовка, отчеты заседаний, работы комиссий, дипломатическая переписка и пр.). — М.: НКВД, 1922. — 357 с.

17. Рупасов А. Гарантии. Безопасность. Нейтралитет. СССР и государства-лимитрофы в 1920-х — начале 1930-х гг. / Рупасов А. — С-Пб.: Европейский дом, 2008. — 284 с.

18. Польско-румынская секретная военная конвенция от 26 марта 1926 года, составляющая приложение к польско-румынскому гарантийному договору от того же числа // Мировое хозяйство и мировая политика. — 1926. № 9.

19. Мирный договор между Россией и Украиной, с одной стороны, и Польшей — с другой. Рига, 18 марта 1921 г. // Документы и материалы по истории советско-польских отношений. — У. — Т. 3. — М.: Издательство «Наука», 1965. — С. 520–552.

20. Мировий договір між Україною й Литвою. — Харків, 1921. — 15 с.

21. Из доклада П. Лапиньского «Польша, Антанта и польско-русская война». Не позднее 20 января 1920 г. // Польско-советская война. 1919–1920. (Ранее не опубликованные документы и материалы). — У 2 тт. — Т. 1. — М.: Институт славяноведения и балканистики РАН, 1994. — 214 с.

22. Нота Народного комиссара иностранных дел РСФСР Г. В. Чичерина правительству Великобритании по вопросу о перемирии и мире с Польшей. Москва, 17 июля 1920 г. // Документы и материалы по истории советско-польских отношений. — У. — Т. 3. — М.: Издательство «Наука», 1965. — С. 157–162.

23. Нота уряду РРФСР урядам Франції, Великобританії й Італії з протестом проти вирішення питання про Східну Галичину без участі радянських республік, 13 березня 1923 р. // Боротьба за возз'єднання Західної України з Українською РСР 1917–1939. Збірник документів і матеріалів. — К.: Наукова думка, 1979. — С. 92–93.

24. Kornat M. Stanislaw Patek i poczatki jago misji w Moskwie w r. 1927 (w swietle nowych dokumentow) / Kornat M. // Zeszytyhystoryczne. — Zeszyt stosześćdziesiąty. — Paryż: Instytutliteracki, 2007. — 255 s.

25. Интервью Народного Комиссара Иностранных Дел СССР Г. В. Чичерина об отношении Правительства СССР к Пакту Келлога. 5 августа 1928 г. // Документы внешней политики СССР. — У 24 тт. — Т. 11.: 1 января–31 декабря 1928 г. — М.: Издательство «Наука», 1966. — С. 463–467.

Annotation. *In this article the author examines Ukrainian issue in international relations in the 1920s. at the context of the increasing role and importance of European national interests. The social consequences of the First World War determined the paradigm of international relations from equilibrium Empires forces to balance the interests of nations. Therefore, the importance of national issues in international relations is increased. Against this background, the Central Europe countries hold a policy of national capital concentration, and this negatively displayed on the right of the Ukrainian people to self-determination.*

Key words: *Ukrainian question, nationalization of foreign policy, Central Europe, national interest*